

**Відділення дошкільної і
початкової освіти**

Міністерство освіти і науки України
Черкаська обласна рада

Управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Відділення дошкільної і початкової освіти

Управління освіти та гуманітарної політики Уманської міської ради
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Я. А. КОМЕНСЬКИЙ – ФУНДАТОР НАУКОВОЇ ПЕДАГОГІКИ
(з нагоди 430-річчя від дня народження видатного педагога)

Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції з міжнародною участю
10-11 листопада 2022 року

**YA. A. KOMENSKYI IS THE FOUNDER OF
SCIENTIFIC PEDAGOGICS**

(dedicated to the 430th anniversary of an outstanding teacher's birth)
Proceedings of the Seventh All-Ukrainian Scientific and Practical
Online-Conference With International Participation
November, 10-11, 2022

УМАНЬ
ВПЦ «Візаві»
2022 рік

Міністерство освіти і науки України
Черкаська обласна рада
Управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
Відділення дошкільної і початкової освіти
Управління освіти та гуманітарної політики Уманської міської ради
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Ministry of Education and Science of Ukraine
Cherkasy Regional Council
The Department of Education and Science of the Cherkasy Regional State
Administration
Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»
The Department of Pre-school and Primary Education
Department of Education and Humanitarian Policy of the Uman City Council
National University «Chernihiv Collegium» named after T.H. Shevchenko
The Faculty of Preschool, Primary Education and Arts

Я. А. КОМЕНСЬКИЙ – ФУНДАТОР НАУКОВОЇ ПЕДАГОГІКИ,
(з нагоди 430-річчя від дня народження видатного педагога)

Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції з міжнародною участю

10-11 листопада 2022 року

YA. A. KOMENSKYI IS THE FOUNDER OF SCIENTIFIC
PEDAGOGICS

(dedicated to the 430th anniversary of an outstanding teacher's birth)

Proceedings of the Seventh All-Ukrainian Scientific and Practical
Online-Conference With International Participation

November, 10-11, 2022

УМАНЬ
ВПЦ «Візаві»
2022 рік

ХОРОШЕВ Олександр Миколайович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет цивільного захисту України
(м. Харків, Україна)

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ЯК ІДЕЙНИЙ НАЩАДОК ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯНА АМОСА КОМЕНСЬКОГО

У 2022 році людство відзначило 430 річницю з дня народження видатного чеського педагога, вченого, релігійного діяча та письменника Яна Амоса Коменського. Роки його життя припадають на XVII століття – переламний період в історії людства, добу Відродження, яка подарувала людству ідеї гуманізму та антропоцентризму. Саме в цей час Коменський заклав підвалини новітньої педагогіки. В його теоретичних працях, які присвячені проблемам навчання та виховання дітей, визначені майже всі найважливіші педагогічні проблеми людства. В цьому ж році відзначили трьохсотліття з дня народження видатного українського вченого, педагога, самобутнього філософа та музиканта Григорія Сковороди. Незважаючи на те, що цих людей розділяє більш ніж ціле століття, їх педагогічні думки багато в чому дуже схожі, а педагогічні ідеї Коменського, без сумніву, мали значний вплив на Г. С. Сковороду.

Насамперед двох великих педагогів об'єднують ідеї гуманістичного підходу до людини, до освіти, до пізнання світу. В основу їх педагогічних ідей покладені принципи природовідповідності. Ян Коменський орієнтувався на цілісну особистість учня, на мотиваційну сферу, на різноманітну роботу інтелекту, на «живе» знання, а не на традиційну «книжкову вченість». В свою чергу Сковорода вважав, що шлях до пізнання навколишнього світу лежить через самопізнання. Він вважав, що в самопізнанні людина повинна розкрити себе не лише як частку природи, а й як частку суспільства. Характерною ж рисою поглядів Яна Амоса Коменського було те, що він розглядав виховання як найважливішу умову встановлення справедливих та дружніх відносин між людьми, країнами та народами. Як бачимо, погляди двох педагогів перекликаються, незважаючи на розбіжність їх в часі та просторі.

Як відомо, Коменський розробив грандіозний, навіть і по сучасним масштабам, проект виховання людини від народження до двадцяти чотирьох років. Він розбив цей період на чотири етапи по шість років, виділив для кожного з них свої особливі задачі виховання. Проект був зорієнтований на ідею «навчати всьому», тобто на створення масової школи з різноманітними методами та напрямками роботи. Григорій Савич Сковорода ж, розвиваючи ці ідеї, вважав, що насамперед необхідно розкрити «сродність» людини, тобто її схильність до певного виду діяльності та праці. Український мислитель вважав, що доля суспільства багато в чому залежить від вдалого вибору кожним його членом діяльності відповідно до свого покликання, нахилів та уподобань. Ілюстрацією успішності реалізації цього принципу самим Г. С. Сковородою можна вважати його особистий досвід праці в Харківському колегіумі, де він згуртував навколо себе найздібніших вихованців, які вивчали з ним різні науки.

Педагогічну систему Коменського можна вважати гуманістичною моделлю педагогічного процесу, метою якого був цілісний розвиток природних здібностей підростаючого покоління. Сковорода-педагог вважав за необхідне розумове та моральне виховання дітей, а також трудове навчання. Джерелом всіх знань він вважав досвід, практику, життя «...во всех науках и художествах плодом есть правильная практика» [2, С. 353]. Ян Амос Коменський був змушений враховувати поділ суспільства на верстви та стани, хоча і вважав, що виховання не можна підганяти до виконання тільки станових ролей та соціальних функцій. Григорій Сковорода ж відстоював необхідність навчання всіх дітей, незалежно від їх соціальної верстви та матеріального стану. Хоча і в його часи це була досить смілива ідея.

Коменський приділяв велике значення вихованню дитини в сім'ї. Продовжуючи ідеї Платона та Аристотеля, основними якостями людини він вважав мудрість, поміркованість, мужність та справедливість. Їх головними засобами виховання чеський педагог вважав приклад батьків. Родина, на його думку, була головним чинником морального виховання дітей. На друге місце після батьків у цьому процесі Коменський ставив вчителів. Сковорода одним з

перших в українській педагогіці звернувся до особистості вчителя. На його думку, педагог мав насамперед дбати про розвиток природних нахилів та можливостей дитини. У цьому зв'язку важливою є його ідея про взаємоповагу та дружбу між учнем та вчителем. До педагога мислитель ставив великі вимоги: насамперед це глибокі знання, гуманність, терпимість, повагу до тих, кого він навчає, відданість своєму народу, своїй справі тощо.

Таким чином, на перший погляд роз'єднані в часі два великі педагоги Ян Амос Коменський та Григорій Сковорода дуже схожі в своїх поглядах на освіту та виховання підростаючого покоління. Їх ідеї відіграли значну роль у подальшому розвитку вітчизняної педагогіки. З кінця XVIII століття всі видатні українські педагоги так чи інакше розробляли основні питання, поставлені чеським та українським мислителями: подолання схоластики і догматизму в навчанні, перехід від релігійного до світського навчання, виявлення і розвиток природних задатків, нахилів і здібностей особистості, розвиток у дітей мислення, пам'яті, волі, виховання високих моральних якостей. Всі ці проблеми актуальні і в сучасному світі. Нинішнім українським педагогам необхідно реагувати на гострі виклики сьогодення: впливу масової культури, комп'ютеризації світу, розмивання традиційних цінностей тощо. І тут педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського та Григорія Сковороди не старіють, залишаються актуальними, цікавими, сучасними, такими, що будуть вивчатися наступними поколіннями.

Список використаних джерел:

1. Верба Г. М. Ключ християнської філософії Григорія Сковороди. – Тернопіль: Астон, 2007. – 655с.
2. Сковорода Григорій. Твори в двох томах. Т. 1. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – С. 353.
3. Parry, D. Exile, Education and Eschatology in the Works of Jan Amos Comenius and John Milton. In T. Fehler, G. Kroeker, C. Parker, & J. Ray (Eds.), *Religious Diaspora in Early Modern Europe: Strategies of Exile* (pp. 47-60). Pickering & Chatto.